

Boekbespreking

H. Kroon Dz. en F. Kapteyn, Nieuwe kroniek van Hoorn.
Hoorn 1891. Heruitg. door B. Overbosch en J. Pijpstra, Hoorn 1983.

De geschiedenis van Hoorn lijkt een nooit opdrogende bron voor schrijvers en uitgevers te zijn. Een klein onderzoek leverde al direct zo'n tien tot twaalf geschriften op die zich bezighielden met de stad Hoorn en derzelfs lotgevallen in de loop der eeuwen. Die werken zijn tot stand gekomen tussen 1600 en 1900. En aan deze reeks gaan we dan nu de heruitgave van de Hoornse kroniek van Kroon en Kapteyn uit 1891 toevoegen. Ik zou aan deze publikatie graag wat aandacht willen geven, omdat er nog steeds belangstelling is voor alles wat er verschijnt op het gebied van de Hoornse geschiedenis, maar ook omdat dit nieuwe heruitgegeven boek zo duidelijk de zwakke kanten van de Hoornse geschiedschrijving laat zien. Laten we dus een bespreking van de Nieuwe Kroniek van Hoorn koppelen aan enkele opmerkingen over de Hoornse historiografie.

Voor en tegen

Je kunt zo'n onderneming van Overbosch en Pijpstra van twee kanten bekijken. Aan een goed overzicht van de Hoornse geschiedenis is zeker behoefte. Het standaardwerk van Velius is nog maar zelden antiquarisch verkrijgbaar en dan nog slechts voor de kapitaalcrachtige liefhebber. Bovendien gaat het verhaal van onze kroniekschrijvers in de vierde druk — de enige die nog wel eens op de markt komt en door zijn volledigheid te prefereren valt boven de andere drie — niet verder dan 1629. Hetzelfde euvel geeft voor de andere klassieke Hoornse geschiedverhalen. Feyken Rijp haalt net 1700 en de zeer nauwgezette Abbing meent niet verder te kunnen gaan dan 1773. Wat hebben we dan verder nog? Dierendonck in zijn proefschrift van 1948 beschrijft alleen de economische ontwikkeling. Koster en Van Marle beperken zich tot de middeleeuwen, waarbij de laatste nog de handicap heeft, dat hij zijn werk in het nu praktisch voor ieder onverstanebare Frans meende te moeten laten verschijnen. Als je dan een Hoornse geschiedenis op de markt wilt brengen die een zo groot mogelijk tijdperk overspant en je je moet beperken tot een heruitgave, dan blijft je niet veel anders over dan het werk van Kroon en Kapteyn. Zo gezien kan het opnieuw ter beschikking stellen van een belangrijke informatiebron alleen maar positief beoordeeld worden. Maar je moet je er dan wel van bewust zijn, dat je gekozen hebt voor de stadsgeschiedenis van de minste kwaliteit. Dit zowel wat stijl als wat inhoud betreft.

Stijl

Er valt een regelmatige achteruitgang in stijl van Velius tot Kroon en Kapteyn te constateren. Velius schreef een krachtig, gespierd Nederlands dat vergeleken kan worden met de taal van Hooft in zijn „Nederlandsche Historiën”. Een taal geënt op het Latijn van de Romeinse geschiedschrijver Tacitus, voor de lezer van nu soms moeilijk verstaanbaar, maar wel mooi. Centen en Abbing zijn preciezer maar gortdroog. De stijl van Kroon en Kapteyn — ik weet niet wie van de twee de hoofdschuldige is — is van een slaapverwekkende saaiheid. Ter vergelijking heb ik eens een willekeurig stuk tekst van de laatstgenoemden naast een beschrijving van Velius over hetzelfde onderwerp gezet. Het gaat over de mislukte aanval door Sonoy op de Diemerdijk op 12 maart 1573 ter ontzet van het door de Spanjaarden belegerde Haarlem. Kroon-Kapteyn: In den nacht van 12 maart voer Sonoy met de hier uitgeruste schepen uit naar Monnikendam, waar hij krijgsvolk innam, dat naar den Diemerdijk gebracht moest worden. 't Doel van dezen tocht was voor

het Spaansche leger, dat nog steeds voor Haarlem lag, den toevoer van levensmiddelen en oorlogsbehoefden af te snijden. (blz. 63)

Velius: Maer om weder ter materien te komen (de schrijver had net een kleine beschouwing gegeven die buiten de loop van het verhaal viel), of wel de toevoert van victualie naar 't leger voor Haarlem wat onveylig was, soo deed nochtans 't selve (die slechte aanvoer van levensmiddelen dus) weynig vruchts, en kreeg den vyand noch altijd soo veel, dat hij in zijn belegeringe mogt volharden. Om hem van naerder te benauwen, bereyden Sonoy in 't voor-jaer, soo haest als men varen mogt, drie Oorlogs-boots, vijf galeyen, en vijfthien of seshien krap-schuyten, het meerendeel hier ten onsent, en voer daer mede den 12. Maert in der nacht uyt Hoorn, eerst naar Monnikendam, om daer noch eenig Volk in te nemen, en van daer naer den Diemer Dijk. (blz. 368 uit de vierde druk)

Atgezien van het feit dat Kroon en Kapteyn onvollediger zijn — iets dat men hen niet mag verwijten — slaagt Velius er veel beter in de sfeer van deze geïmproviseerde hulpactie weer te geven.

Karaktersverschillen

Nu kan natuurlijk het verschil in stijl en in behandeling van de stof voor een belangrijk deel verklaard worden door de aard van de schrijver en de doeleinden die hij zich met zijn werk stelt. En daarbij is iedere historicus een produkt van zijn tijd. Velius is het type van de ideale mens uit de Renaissance, ontwikkeld op velerlei gebied. Hij kent de klassieke schrijvers uit de Romeinse en Griekse oudheid, hij is zelf een begaafd schrijver en weet, dat hij niet alles moet geloven wat hem verteld wordt. Daarnaast beheerst hij nog een aantal kundigheden die hier minder ter zake doen. Centen is een brave Remonstrantse predikant, Feyken Rijp een eerbare boekverkoper en Abbing een geleerd rector van de Latijnse school. Bekwame en kritische feitenverzamelaars, maar geen schrijvers van formaat. Eenzijdig begaafd. Terwijl Rijp ook nog de stadsbestuurders van Hoorn naar de ogen moest zien om de nodige gegevens van ze los te krijgen.

En wie zijn Kroon en Kapteyn dan? Hendrik Kroon, een vijftigjarige tabakshandelaar, die in zijn vrije tijd saale toneelstukken schreef. Frans Kapteyn, een radicale boekdrukker en tevens hoofdredacteur van een van de Hoornse dagbladen, half zo oud als zijn mede auteur, die het in het stijve, rechts liberale Hoorn niet langer dan een jaar of zes uithield. Beiden misten de kennis — die hadden hun voorgangers wel gehad — en de aanleg om een goed lopend verhaal te schrijven. En tot een kritisch gebruik van de bronnen kwamen ze ook niet.